

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt
Fél évre . . . 3,
Negyedévre 1 frt 50 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Y E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4 „
Negyed oldal . . . 2 „
Ennél kisebb . . . 1 „
Bélyeg külön 30 kr.

Nagypénteken.

A Grádnál 130. számú énekből
Az én időm, mint a szép nyár — dallamára

I r t a: Sántha Károly.

Sírjon az ég, sírjon a föld,
Mely füvel zöld,
Sírjatok szép csillagok!
Sírjanak minden világok,
Szép virágok,
Könnyel harmatozzatok!

Minden lélek keseregjen,
Könny peregjen!
Bánkódjatok, angyalok!
Ma lőn az Úr szent halála,
Sírba szálla,
Kiben élek és halok.

Oh gyászos nap, oh siralmas,
Oh fájdalmas!
Mint szenvedsz, óh mi Urunk!
Számptalan sok a mi vétünk,
S meghalsz értünk,
Sebeiddel gyógyulunk.

Oh mi példánk, egy szentségünk,
Kit nyújt nekünk
A szent Evangéliom:
Igy kell-e fürödnöd értem
Piros vérben,
Tiszta fehér liliom?!

Mi vétettünk s Te bűnhödtél,
Értünk jöttél,
S nincs már többé kárhozat.
Sírba szállasz, hogy újonnan
Fölkelj onnan,
Oh ártatlan áldozat!

Ha jön az est s nyugszik a nap;
A fáradtnak
Hoz nyugalmat, pihenőt:
Elnyugodtál hitünk napja,
S nyugtod adja
A megnyugvást és erőt.

Oh világnak napja, jőjj fel,
Víg örömmel,
Várva-várjuk a napot.
Kelj föl, hagyd ott a koporsót,
S halljuk a szót:
A Krisztus feltámadott!

Bőjti gondolatok.

Valahányszor olvasom azokat a statisztikai adatokat, melyeket egyházunk s a protestantismus magyarországi hanyatlásáról közölnek s valahányszor hallom és olvasom a panaszokat és vádakát, melyekkel ezen adatok közlését fűszerezni szokták: mindannyiszor a jeruzsálemi zsidók jutnak eszembe, kik egykor fényes templomuknak megmaradt rommaradványához járnak siránkozni s jajgatni. Panaszkodnak s szomorkodnak, de a multat vissza nem sirhatják, sorsukon nem változtat ez semmit. A mohamedánoknak Salamon temploma helyén emelkedő hires temploma nem változik át zsidó templommá s jövőjüknek sem használ semmit, mert ugyan ki áltathatná magát közülök azzal, hogy ezen a szent helyen ily módon újra felépíthetik templomukat?

Panaszkodhatunk és sirhatunk mi is, egyházunk sorsán ez mit sem változtat. Egy csalódással s egy tanúsággal gazdagabbak lettünk, de ez ne arra szolgáljon, hogy panaszkodva semmit se tegyünk. Hanem arra, hogy munkálkodjunk s küzd-

jünk sorsunk megjobbításáért. Midőn az egyházi politikai törvények létesítése alkalmával keletkezett mozgalomban egyházunk nem foglalt el ellenséges állást, daczára annak, hogy látta a törvényekből folyó károkat, mindenki bizott abban, hogy miként mi teljesítjük hazánk iránt való kötelességünket még a reánk következő veszélyek s károk daczára: akként az állam törvényhozása is teljesíti velünk szemben való kötelességét, a mint azt az 1848. évi 20. t. cz. világosan előírja. Azt hihettük, hogy a kálmánistának csúfolt kormány egyháza érdekében is fog tenni valami hasznosat, de nem hiszem, hogy katolikus kormányok mertek volna annyit rontani különben is megroncsolt egyházhajónkon, mint ők. Belevitték egyházunkat az államba a nélkül, hogy a kellő biztosítékokat megnyertük volna további zavartalan fennmaradásunkhoz, a minket védő 1868. t.-cikket feláldoztuk a nélkül, hogy helyette jobbat nyertünk volna.

Mit kell hát tennünk? Vagy követelni azt, hogy régi, minket védő törvényünket adják vissza nekünk, vagy a mennyiben ez nem volna lehetséges, haladjunk a most megjelölt úton hasznunkra, egyházunk javára való tekintettel. Megkaptuk a szabadságot, de nem kaptuk meg a lehetőséget arra, hogy vele éljünk. Egyházunk s a katolikus egyház között keletkezett verseny a gazdagnak és szegénynek versenye, a kisiparnak küzdelme a gyáriparral. Ilyen lehetett egykor a zsidók hareza a filiszteusok ellen; de sajnos, még nem akadt eddig Dávid, a ki a nagy Góliáttal sikeresen megütközhetnék. Az úgynevezett kongrua törvénnyel rálépett a kormány arra az útra, mely a 48-iki törvény mogvalósításához vezet; kénytelen-kelletlen belenyúlt a darázsfészekbe, melytől remegett s most követelnünk kell tisztességes végrehajtását. Értem pedig ez alatt a lelkészi fizetések megállapításánál s összeírásánál annak figyelembevételét, hogy egyházhiveink mily nagy áldozatokat hoznak az egyház fenntartása, a lelkész s tanító fizetése és az iskola s egyéb intézmények fenntartása végett. Nemkülönböztetés szükséges megállapítani a teherviselés képességét, az egyházi adózás módját s a gyülekezeteknek területi kiterjedését. Könnyen belátható, hogy nagy különbség van gazdag és szegény vidék egyházhivei között, a természetben s készpénzben való fizetés és végül diasporalis egyház és sűrűn lakott vidéki vagy városi gyülekezet között. Miután pedig gyülekezeteink rengeteg módva adóznak közigazgatási céljaikra, hisz a mostani

esperességi, kerületi és egyetemes gyűlések egy-egy vagyont nyelnek el évenként s miután sok fontos egyházi intézményeket is fenn kell tartani, ez okból arra is kell törekednünk, hogy az egyetemes egyház részére kiadatni szokott 50,000 frtnyi államsegély legalább 100,000 frtra felemelve törvény által is biztosíttassék. Ennek kieszközlése végett nem elégedhetünk meg alázatos kérelmezéssel, mert így nem érünk célra, mert szerény koldusnak üres a tarisznyája, hanem komolyan s férfiasan talpunkra kell állanunk s követelnünk, megtéve minden lehető, a mit ez ügyben tenni lehet. Képviselőinkre s a nagy urakra itt alig számíthatunk, a lelkészi kárnak akár egészen magára hagyatva kell itt cselekednie s én meg vagyok róla győződve, hogy ev, egyházunk intelligens lelkészi kara elég nagy testület arra, hogy fellépésével célra érni tudjon. Autonomiánkat elvitte az állam, nincs mit féltelnünk, több jogunk nincs, mint az állam bármely vallású polgárának, nem véve ki az anabaptistát s nazarénust sem. A sokféle teher alatt görnyedő egyházközségeink diasporalis helyzetök miatt napról-napra jobban fognak pusztulni, mert a hiányos gondozás mellett ugyan kinek lesz kedve egy drága felekezet tagjainak maradni, ha nem jó valahonnan segély? Hogy e mellett a legnagyobb takarékosagra kell minden gyülekezetnek törekednie, talán felesleges is külön hangsúlyoznom.

Ez azonban az éremnek csak egyik oldala. kötelességeinknek egyik iránya s a kevésbé fontosabb része. Ennél sokkal fontosabb s nehezebb, de egyúttal célravezetőbb kötelességeinknek amaz iránya — s ez az éremnek másik oldala, — mely a lelki gondozás s belmissió szavában foglalható össze. Erről szólva nem nyomhatom el csudálkozásomat s fájdalommat, hogy nem vesszük észre, hogy minden bajunknak eredendő forrása és sok lelkésznek eredendő bűne a lelki gondozás teljes elhanyagolása. Lelkészeinknek nagy száma jobban szereti a kártyát s a vig életet, mint a szentírás és az istentiszteleteknek lelkiismeretes teljesítését. Politikai napi lapot, regénytárat, homeopátiás könyveket, spiritisztikus műveket s bicikliket szívesebben vásárolnak, olvasnak s használnak, mint egyházi s tudományos theologiai műveket. Régen elcsépelet prédikációkat szednek elő, a melyeket valamely közel vagy távol rokontól szereztek valami módon s azokat mondják el, ha ugyan készületlenül extemporizálva nem szónokolnak. Tanulmány

Helyett virágözönnel, képtelenebbnél képtelenebb képekkel tömik tele beszédöket, a melyet senki nem ért s így nem épül rajta. Még csak nemrégiben végzett theologusról hallottam azt a mondatot, hogy minek készülne, hisz a mennyit az ő hivei miveletlenségök mellett megérteni képesek, azt ő minden különös tanulás nélkül képes velök megérteni. Balga elbizakodottság, a mely nem tudja, hogy minél nagyobb a miveltiségi különbség szónok és hallgatói között, annál nehezebb megérteni magát!

Mit szóljak a temetési, esketési, keresztelési s egyéb funkciók lelkiismeretlen elvégzéséről vagy a hétköznapi könyörgések könnyelmű elhagyásáról!? Míg külföldön mindenütt nagy gondot fordítanak a gyermekek vallásos gondozására s nevezetesen gyermekistentiszteleteket tartanak, katechizálnak, addig minálunk sokkal jobbnak tartják sok helyütt a diványon heverészést, mint az e fajta kötelességek teljesítését. Pedig nálunk talán nagyobb szükség van ezekre, mint más országokban, hol az evangélikus egyház erősebb s nincs kitéve annyi támadásnak s hivei csábító kísértéseknek. Ha esperességi, kerületi s egyetemes gyűlési jegyzőkönyveinket lapozom, a legnagyobb pontossággal olvashatom a születési, elhalálozási, esketési kiváltképen az évenkénti iskolalátogatási statisztikai adatokat, sőt Isten bocsásd, még az elintézett ügyiratok számát is, de arról bölcsen hallgatnak azok a jelentések, hogy hány katechesist tartottak a lelkészek, minő eredményel, hányan s hányszor jelentek meg hiveik az úrvacsorájánál, hány családot látogattak meg s minő tapasztalatokat tettek? sat. sat.

Gyűléseink valósággal kisebbszerű parlamentek, melyeken nagyszerű viták folynak igénytelen közigazgatási kérdések felett, melyeket az esperek bölcsen elintézhetek volna, de az egyház belső, lelki és erkölcsi életére vonatkozó kérdések napirendre sem kerülnek. Jőnek azután a nagy közbevételek s éltetik a korifeusokat, megjelennek a gyűlési tudósítások s olvashatjuk, kik minő tőzstokat mondtak s kiket éltettek; a többi mind mellékes dolog! Végül is legnagyobb embereink, azok, a kik legjobban tudnak tőzstozni s mulatni.

E közben az idő halad, gyülekezeteink szellemi, erkölcsi tartalomban nem fejlődnek, az egyházhívek nem találják meg azt, a mit az egyházban kereshetnek, elhidegülnek s jó a sok reverzális adás.

A ki csak külsőleg látja egyházi életünket ismeri dicsőséges multunkat, nem értheti egyházunk folytonos süllyedését s hanyatlását, holott a protestantizmus az egész földön mindenütt előre halad s nagy hódításokat tesz, Nem a protestantizmusban, nem a vallási elvben kereshetjük okát, hanem önmagunkban. Nincs bennünk igazi evangélikus vallásos meggyőződés, nincs önértetünk s így következképpen elcsalják hiveinket, sőt nem is kell őket elcsalni, önkényt mennek, mert életelen, közönybös egyházhoz ugyan ki ragaszkodnék?

Németországban a belmissió több mint 50 éve működik, a Wichern által alapított berlini „Central Vorstand für innere Mission“ tavaly ünnepelte 50 éves jubileumát, a Hamburg mellett a Raue Haus s a kaiserswerthi diakonissa intézet meg már jóval előbb fejtettek ki áldásos belmissiói működést; most pedig 10,000 diakonissa áll a belmissió szolgálatában, a berlini városi missió 100,000 példányokban osztogatja vasárnaponként ingyen vallásos kiadványait és száz meg száz módját ismerik az evangéliumi hit ébresztésének s életben tartásának, pedig ott az evangélikus egyház erősebb, rendezettebb s így talán kevésbé van ilyesmikre szüksége s mégis megteszik, mert az emberiség halad s e haladásban az egyháznak lépést kell tartania.

Ha a mi viszonyainkat vesszük bírálat alá, pirulnunk s restelkednünk kell, Az anyagi szegénységgel való hivalkodás mellett nem vesszük észre nagy lelki szegénységünket. Egyházi irodalmunk nincs, a netáni egyházi kiadványokat nincs ki megvegye s nincs a ki olvassa. Ki látott már ilyen lelkészt, — mondják, fájdalom, sokan, — aki kolportőrnek vállalkozik s hivei között a Luther-társaság, vagy a prot. irodalmi társaság, vagy más egyesület kiadványait elárusítaná? Ez zaklatása a hiveknek, örökös koldulás, a mely demoralizálja az egyházközségeit!

Sokan sőténnek fogják találni e képet; hát lehet, hogy az általánosságban mozgó rajz minden gyülekezetre egyformán nem fog illeni, de igaztalannak senki sem mondhatja. Fontoljuk ezt meg s lássunk már egyszer komolyan a munkához. Kevesebb jajgatás s önönijesztés, több s nagyobb munkásság, kevesebb beszéd s több utánjárás, kevesebb világi s több egyházi tulajdonság, mindenek felett pedig Krisztussal való belső közösség s Istenben való hit és lelkesedés az, a mire mindnyájunknak szükségünk van. Bőjti napokat élünk.

közeledik Krisztus szenvedéseinek s megdicsőülésének ünnepe, jó alkalom arra, hogy magunkba mélyedve kérdezzük: meghalt-e a Krisztus mi éretünk is?

MAYER ENDRE.

Költözés — más hazába.

Felolvasás, tartotta Pozsonyban, a theol. akadémián rendezett „Protestáns esték“ 5-ik (bőiti) ciklusának első estéjén (1899. február 18-án Stromp László theol. akad. tanár.

(Folytatás)

. . . . Hol kezdődik hát a vallás? Ott, a hol az ember. — S hol kezdődik az ember? Ott, a hol bezárult mögötte a paradicsom ajtaja s megindult elátkozottan s mégis ez átokban megáldottan „küzdeni és bizva bizni.“ (Madách I. „Ember tragédiája.“)

Ily szempontból a természeti ősállapotban lévő népek vallását az u. n. fetisizmust joggal vallásnak nem is mondhatjuk. Embryo csak az, a melyből a vallás nemes alkatú geniusa fog kifejlődni, de maga még merő álomélet, öntudatlan lét, a melyben az ember egész szellemi, vallásos erkölcsi élete, mint a csecsemőben, teljesen aluszik. Csak tegyük egy rövid kirándulást a leg-sötétebb Afrika bensejébe, az oceáni népek szigeteire, avagy az elhagyatott sarkvidékekre s megtaláljuk ott még manapság is az embert e szomorú „ősártatlanságában.“ Tudása addig terjed csak, a meddig érzékei s ezért, bárha a dolgokról képzetekkel bir is, de azok általánosítására, abstract fogalmi gondolkozásra egyaránt képtelen. Egyes törzsek például, bár ismerik a láb képzetét, hisz nekik is van lábok, de a láb fogalmával egyáltalán nem birnak s ezért a láb minden egyes speciesének, pl. az ember, a kutya, a holló stb. lábúnak, avagy a járásnak jelzésére, a szerint, a mint ez reggel, estve, meztelen vagy pólyás lábakkal történik, külön külön kifejezésekkel élnek. A fogalom hiánya magyarázza meg a vad népeknek sokszor a képtelenségig hosszú szavait, a midőn t. i. a mi hülyéink módjára egy sereg képzetet kötnek össze, hogy velők egy zavaros fogalom sejtelmét fejezzék ki, s általán nyelvök s értelmi fejlettségök végtelen primitív voltát, hiszen vannak vad-törzsek, a melyek kettőnél tovább számolni nem képesek s a kik — mint pl. a délafrikai bushmanok — egymást névvel egyáltalán nem

nevezik, hanem csak nem szerint hivatkoznak egymásra, mint pl. a mi kis gyermekeink, a kiknek, midőn beszélni kezdenek, minden gyermek — jó pozsonyi magyarsággal — „pubi“ vagy „médi“ . . . Hogy ily szellemi állapot mellett a jó és a rossz ethikai megkülönböztetéséről szó sem lehet, az kézen fekvő dolog. Ez ellentétet a természeti ősállapotban lévő ember csupán a neki kellemes vagy kellemetlen ellentétének formájában ismeri s akarátát kizárólag érzéki indítékok vezetik. Ily indítékok első sorban a gyomor, a test kényelme s a nemi ösztön, s egyes afrikai törzseknél manapság is a leggyöngédebb udvariasági formula a szembejövőt azzal köszönteni: „hogy van a hasa?“ A családi élet erkölcsi szentsége is merőben ismeretlen valami s a szülők szeretete gyermekeik iránt az állatoknak kölykeik iránt való ösztönszerű vonzalmát miben sem mulja felül. Az Arenuka törzs Guyánában pl. gyermekeit és majmait együtt neveli, sőt az arenuka nő — ha szükséges — együtt is szoptatja a kettőt. Érdekes idyll lehet aztán, a midőn a két versenytárs olykor az „édes anya“ keblén visongva ösz-szezördül az elsőbbségi jog felett . . . Igazi „ősártatlanság“ képe!

Hát ugyan, hogy is lehetne ez állapotban vallásról, Istenről, vagy csak a természet personificált erőiről is szólni, holott az ily természeti ősállapotban lévő embernek az istene is csak ép oly érzéki, oly véletlen lehet, mint képzetek s egész szellemvilága — s ez isten: a fétis. Egy kő vagy fagyökér, a melybe esetleg lábát beleütötte, egy állat foga vagy körme, a mellyel a létért megküzdött, egy csillogó cserép, a mely szeméit ámulatba ejtette, egy patak, a mely néki halával szolgált stb. . . . S ez a sok mindenféle tárgy mind, mind él, ép úgy, mint ő maga, a miképen él az én kis lányom babája is, a melyet édes anyai boldog álomsejtelmek között becéz, avagy a kis fiam számára az asztal lába, a melybe magát megütötte s a melyet aztán ezért az alattomos támadásért jól — elver. Ép ezért az embert ez ősállati gyámoltalanságában mindenütt ólálkodó kaján ellenségek környezik, szellemi éjjele tele van kísértetekkel s a fétisnek feladata épen az lesz, hogy megoltalmazza őt minden bajtól s segítse minden vállalkozásában. Ezért dédelgeti, eteti, itatja azt, avagy — megveri s megsemmisíti, a mint érdeke hozza magával . . . Ez érdeket pedig csupán a testi élet szükségei szülik.

Innen érhető, hogy az ember e kultúrfokozaton a halállal is csak ép annyit törődik, mint a kis gyermek, vagy mint az állat. Szülők gyermekeiket, ha nekik alkalmatlanok, sok törzsnél megölik, sőt — megeszik, akár az emse malaczeit, sőt oly törzs is van, a hol az asszonyok holt gyermekeiket vallásos óbégatások között felfalják . . . Hasonlóan bánnak el az öregekkel s elerőtlenedettekkel, a kikben csak eleségszuszítót látnak s a kiket azért vándorlásaikban egyszerűen elhagynak az útfélen, zsákmányul a kutyáknak s ragadozó állatoknak, avagy minden lelkifurdalás nélkül agyonütnek. E tekintetben a legklasszikusabb példát szolgáltatja a vadda törzs, a hol az a szokás, hogy az öregeket, a nélkül, hogy azok ez ellen zúgolódnának, kiviszik egy ferde növéssű fához, a melybe azoknak szépen bele kell kapaszkodniok s ott függniök, míg a többiek ugrándozva tánczolnak körülöttök, kórusba énekelve: „hah megéri a gyümölcs, lehull fájáról.“ Mikor aztán a szegény öreg inai felmondják a szolgálatot — s az érett gyümölcs lepottyan a földre, neki esnek, agyonverik s felecszik. Ez náluk a temetés.

És mégis, még e fokon is megtaláljuk a halhatatlanságnak, a jövő életnek, bárha teljesen érzéki képzetét. A krúnégerek pl. szentül vallják, hogy a gyomor halhatatlan s hogy az egész testből az az egyetlen, mely a halál után égbe száll . . . Velök szemben azonban már óriási szellemi fölényben áll a jémbor kamesadál, a ki a jövő életet úgy képzei, hogy ott teljesen munka nélkül fog élni, halzsirban fog boldogan kéjelegni, vele lesz a borjúfóka is, de sok, igen sok . . . s nem kell majd panaszkodnia, mint Madách eskimójának, ki abban látja a lét egyetlen nyomorát, hogy „sok az ember, kevés a fóka.“ Sőt az indusok már bizonyos ethikai fölényről tanuszkodnak, a midőn nemesak élöket, de halottakat is összeházasítanak, oly fiatal párt t. i., a melyet egybeillőnek találtak, együvé temetnek, sőt a hozományt is hozzájuk helyezik, akáresak ha valóságos házasságról volna szó. A fetisizmus legmagasabb s legmegtisztultabb fejlődési fokát képezik az aztekek s a perui inkák vallása. Amazok megkülönböztették a napisten paradicsomát, a melybe csak a harcban elesettek, a templomban megáldozottak s a gyermekágyban elhalt nők jutnak, a földi paradicsomtól, a hova a többi jők kerülnek, s szentül hitték, hogy az istenek különösen kedvelik a kisdedeket, a kik odafenn egy tejjel cse-

pegő fa alá jutnak s közvetítők lesznek az istenek s az emberek között. Rézbőrű angyalok . . . A peruiak viszont, kik egyébként a nagy napfétis tiszteletére évenként egy-egy gyermeket vagy szüzet áldoztak s a hadi foglyok ezreit: szentül hitték a földi élet dualistikus végkifejlődésében üdvre s kárhozatra; hitték, hogy a lélek visszatér egykor a testbe, a miért halottaikat be is balzsamozták.

A fetisizmusnak magasabb fokozata, a midőn az addig izolált egyének a népesedés következtében, a létért való küzdelem nagy harcában tömörülésre voltak utalva, a mi természetszerűleg valamely törzsbeli kiválóság körül történhetett, kinek fétise lesz most (sőt olykor ő maga) a törzs fétisévé, kivel szemben a kaján hatalmak elvesztik erejüket, rémitő jellegüket s kire most, mint vezérre (s fétisre) hasonló félelemmel s rettegéssel tekintenek. Már most ez a vezér, ki törzsét oly sok diadalra vezette, a kalandozás közben meghal. Az egyes halála — semmi, de a vezér halála, személyének s hatalmának kiválóságánál fogva egészen más megítélés alá esik. Neki nem lehet, nem szabad oly könnyen, oly egyszerre vége, megjelenik azután is a hátramaradottak álmaiban, sőt mi több, feljár sirjából is, hogy népet tovább segítse hadakozásaiban az ellenséggel szemben. Ki ne ismerné az ő magyar „Csaba útját“ ott fenn a tejúton, a melyről őseink az ellenséggel csatázva sokszor hallották a szilaj harczi lármát, fegyverzörejt, repülő paripák tombolását: Csaba vezér volt az, ki hivei mellett onnan felülről küzdött. Így születnek meg a „hősök“ s velök, illetőleg szellemeikkel, mint „ősökel“ megtelik a kalandozó törzsek képzetvilága, s lelkökben meggyökeresedik a halhatatlanság első zsengeje. Érthető továbbá, hogy e hőseik jelvényeinek, fétisének megőrzésére — milyen pl. a magyar turulmadár — oly gondot fordítanak, hogy vezéreiket teljes fegyverzettel, lóháton, étellel, itallal ellátva temetik el, sőt, hogy még nejeiket s szolgálkat is velök elevenen eltemetik. Innen érhető viszont, hogy a veszedelmes ellenséges vezér sirját nehéz kőlappal zárták le s erős czövekkerítéssel verték körül, s mi, a midőn kedves halottaink sirhalmaira követ állítunk s azt díszes ráccsal vesszük körül, ez ősrégi idők szokását utánozzuk, a nélkül, hogy sejtelmünk is volna arról, hogy hajdan ez eljárással a halottnak rettegett visszajövetelét akarták megnehezíteni.

Hogy ez ősök kultusza az emberiség művelődési s vallásos fejlődése szempontjából már ily nagy jelentőségű, azt igazolja a „mennyei birodalom,” China története, a mely ez alapon, mind e mai napig, évezredek hosszú során át volt szervezve, sőt mai napon is alapjában azon fokon áll, a melyre már a nagy conservatív reformátor, Kong-cse idején, tehát közel harmadfélezer éve felemelkedett.

A chinai nép vallásos világnézete szerint három alaplény van: az ég, a föld s az ember s ennek megfelelően 3 csoportra oszlanak a szellemek is, a melyek az ég (thian) mint legfőbb császár (Shang-ti) mellett a legbuzgóbb tiszteletben részesülnek. Közülök ismét a legnagyobb tiszteletnek örvendenek az emberi szellemek (kwaï) s ezek között is az ősökéi (tsu.) Ez ősökre irányul a chinai összes vallásos figyelme s nincs forróbb vágya, mint hogy valamikor ő is, mint ős, hasonló tiszteletben részesüljön. Ezen, mondhatnók, retrospektív halhatatlansági tan adja meg a chinai vallásos kultusznak sajátos tradicionális zománczát. A kik az ő életére a legnagyobb befolyást gyakorolják, azok az ősök. Ezért minden házban ott van az ősök csarnoka, vagy legalább egy kamra, a melynek falán ott függ az ősök táblája s alatta az oltárasztal, a melyen az utódok nekik áldoznak. A családfő köteles minden fontos családi eseményt, különösen pedig gyermekei házasságát az ősöknek bejelenteni. Egyébként is hozzájuk fordulnak minden fontosabb ügyben. Hozzájuk imádkoznak betegség vagy inségben, csarnokaikban kötik meg a házasságot s ültetik trónjára az uralkodót. Ha valaki nemessé lesz, ezen előjogban ősei is osztoznak s ha valaki kitünteti magát, nem őt, de atyját, mintegy az ősök szellemének élő megszemélyesülését jutalmazák meg. Chinában ezért bünt sem ismernek nagyobb, mint tiszteletlenséget az ősök, illetőleg a szülék iránt s innen érthető, hogy a szülegyilkost a nép széttépi, házát lerombolja s helyét sóval behintí s ilyenkor a kerület minden hivatalnokának le kell lépnie, mert jó kormány alatt ilyen bűn nem történhetik. S ez ősök kultusza — a melyben a néppel együtt a császár is egyenlő, sőt még szigorúbb részt vesz — minden ízében, a legaprólékosabb részletekig, meg van állapítva évezredek óta. Nem is családi, hanem államügy az s gondozására egy külön ministerium van hivatva. S e kultusz alapján érthető még csak iga-

zaban a chinai népnek ősi szokásaihoz való bámulatos szívós ragaszkodása, páratlan conservativismusa, a melynek egyedüli elve a traditio, mely traditiónak megtartására viszont egy egészen külön hivatal, a Ko-tao ügyel. Meghal már most valaki; ez chinai nyelven annyit tesz, hogy „megfért őseihez“ a kiknek U alakú sirboltjába nagy fényvel temetik el, ellátván őt a túlvilági életre gazdag ajándékokkal. A szigorú chinai atyját 3 évig gyászolja, mely alatt hivatalától, a társadalomtól sőt még családjától, nejétől is visszavonul, őseinek tiszteletére évről-évré ünnepélyes áldozatokat rendez, sőt megtörténik, hogy az igazi temetést csak 6 év múlva rendezik, hihetetlen fény és pompa kifejtése mellett. Örök gyermek ő, a ki csak akkor válik nagykorúvá, midőn maga is letette e földi lét gyermeksaruit — s őseihez térve, maga is őssé lett . . . „Testnélkülivé válni — mondja egy szentiratuk — ez a cél, mellyel állandóság jár. Szakadatlan változtatban tűnnek el e földön az alakok s mindegyik siet vissza ősi állapotába. Visszatérni ide annyi, mint nyugalomra jutni; nyugalomra jutni annyi, mint a tökéletességet elérni, a tökéletesség pedig maga az örökkévalóság . . . A ki a Taoval*) egy, annak élete örök s haljon meg bár a teste, ő maga halhatatlan.

Ha a chinait „örök gyermeknek“ neveztük, kit a bölcsőtől a koporsóig a traditio járszalagán vezetnek; az ind népet viszont hasonló joggal „örök aggastyánnak“ nevezhetnők, kinek egész élete örökös contemplatio a Brahma, illetőleg a Nirvána mélységei felett, a miként az a brahmanismus és a buddhismus két nagy vallásban megnyilatkozik.

A brahmanismus, a mint az a Védák poétikus polytheismusából lassanként kifejllett, már körülbelül 1000 esztendővel Krisztus előtt úgy tűnik fel, mint egy bölcselmileg mélyült pantheismus, a melynek tanai szerint egyedül csak a Brahma létezik s a világ, a látható mindenség, benne az embervilággal együtt, nem egyéb, mint a Brahma emanatiója, kifolyása, vagyis a brahman tanspeculatio szerint „mint a háló a pókból, a magból a fa, a parázsból a tűz, a folyó a forrásból, a hullám a tengerből: úgy támad a világ is Brah-

*) A „Tao“ a chinai valláserkölcs világnézetben jelent „észt“, „utat“, „ősprincipiumot“, „világrendet“, „helyes módszert“ s egyéb hasonló fogalmakat. Pótolja az Isten képzetét melyre a kínainak nincs szava.

mából. Mindennek lényege a Brahma. A világ léte ezért csak látszat, csalódás, „Maja”; e csalódás alapja pedig azon subjektív tévedés, melynél fogva a világot reális valóságnak s a saját individuális énünket is való önlétnek a Bráhmától külön álló lénynek fogjuk tel, holott mindez csak tünemény s ebben rejlik minden rossznak is az alapja, mert a helyett, hogy Brahmával egyesítene, tőle elválaszt és távol tart. Minden konkrét lét tehát s így a léleknek Brahmán kívül való léte is, sőt ez a legnagyobb bűn.

E világnézetből már most szükségszerűleg foly a lélekvándorlás, a világundor, a világgyűlölet tana. A lélek ugyanis az által, hogy ősforrásából a Brahmából kivált s énné lett, már bűnt követett el. Ez — mondhatnók a brahman eredendő bűn eszméje. Ezért már most bűnhődni kell, a mi csak egy alsóbb létformába való súlyedésben valósulhat meg, a mi ismét újabb büntetést von maga után. Így vándorol a lélek létformából létformába, emberből állatba, növénybe, kőbe stb . . . úgy, hogy az egész lét nem egyéb, mint bűnhődés amaz eredendő bűnért, — a világ pedig nem egyéb, mint egy óriási fegyintézet, a melynek a bűnhődő lelkek számára rendelt különböző ezellái — a különféle létalakok. Ez az a nevezetes „Samsara,” a lélek e zaklatott „körforgása,” a melyben folytonosan üzelve egyik ezellából a másikba vándorol, míg végül megbűnhődik, megtisztul s visszaömlik, elmerül a Brahmába. Azért ez a világ valóban undorító, gyűlöletes s az erkölesi feladat ez alapon nem lehet más, mint kiszabadulni mielőbb a lét e gyűlöletes forgatagából s egybeolvadni a Brahmával.

Ezen erkölesi feladat megoldása képezi a brahman etikának főproblemáját, a mely azért nem egyéb, mint casuistikns szabályok gyűjteménye, melyek a lelket a lét tisztátalanságától vannak hivatva megmenteni. De e szabályok csakis a legdurvább, a szerzett bűnöktől óvnak meg: ha mind végrehajthatnak is, megmarad még az eredendő bűn tisztátalansága, a mely csupán magával a léttel semmisíthető meg. Ezen alapul a brahman askezis, a melynek célja: az erdőkke való visszavonulás után, a testnek folytonos megöklése és a szentiratokba való elmélyedés, contemplatio útján végül teljesen elmerülni a Brahmába, a mi önkívület s legvégső esetben a testnek physikai megöklése, az élet kioltása út-

ján érhető el. Az egyáltalán nem mese, a mit ilyen ú. n. fakírok szent vezeklők askeziséről olvashatni. Persze ezek a fakírok nem olyan jól táplált egyéniségek, mint a mi milleniumi fakírajaink voltak, a kik az egész magyar társadalmat, többek közt Pozsony tudós köreit is felültették, hanem valóságos múmia-emberek, élő szervezettel. Egy fakír pl. 30 évig függött egy keskeny kút fölött, úgy, hogy lába a keresztfába nyomódott; egy másik addig tartá karjait feje fölött keresztelve, míg oda meredtek s körmei tenyerén átnöve könyökig nőttek, egy másik ismét 20 évig ült egy 4 láb magas üregben, egy másik ismét Benarestől Jagernatig (közel 5000 kilométer) testével mérte az utat. Természetes, hogy ily módon gyakran elérhette a szent önkívületet. De ez még nem a teljes megtisztulás! Hátra marad hát — az öngyilkosság s vannak százan meg százan, a kik szent örületükben a nagy bálványsekér kerekerei alá vetik magukat vagy a Ganges szent vizébe ugranak, — sőt e vallásos fanatismus annyira is fokozódhatik, hogy titkos társulatok alakulnak, a melyeknek célja — gyilkolni . . .

E brahmanismusnak továbbfejtése tulajdonképpen a buddhizmus, a mely amattól abban különbözik, hogy még csak a Brahma létét sem fogadja el, hanem a lét egyedüli principiumának a nemlétet, a Nirvánát állítja oda, a teljes semmit, a melyhez a teljes megsemmisülés vezet el.

Fenntartva megamnak, hogy a nihilizmus, a pessimizmus e felette érdekes és fontos vallásáról alkalmilag külön szólhassak t. hallgatóim előtt, ezúttal csak egy jelenségre óhajtom becses figyelmüket felhívni, a mely úgy a brahmanismusnál, mint a buddhizmusnál ugyanazonos elv alapján történik meg, t. i. a halottak eltakarításának a módjára. Ez többféleképpen vitetik végre, de fődolog mindegyiknél a testnek minél gyorsabb elpusztítása, hogy a lélek minél gyorsabban költözhessen más porhüvelybe, más ezellába . . . A holttesteket ezért vagy elhamvasztják, vagy a vízbe vetik, vagy a madaraknak eledelül vetik oda. A három közül kétségkívül legegyszerűbb módja a temetésnek a vízbe vetés, a mikor a halottat hozzákötött súllyal, mint nálunk a macskát, elsúlyesztik. A többit aztán elvégzik a halak, rákok s aligátorok. Különösen nagy szerencse, ha valamely halottat egy aligátor egyszerre elnyel. A hol víz nincs, ott a tetemet egy hegyszakadékba czipelik, ott nyakánál egy oszlophoz

vagy fatörzshöz kötik, a húsát felmetszik s magára hagyják. A többit aztán elvégezzük a ragadozó madarak, farkasok, ebek.

Tibet egyes vidékein még az a szokás is dívik, hogy a hulla kikötözése előtt még a lelket kihúzzák belőle, a mi úgy történik, hogy egy láma (pap) hozzájárul és a fejbőrét erősen meghúzza, hirtelen elereszti, úgy, hogy némi kis nyekkenés válik hallhatóvá . . . ekkor ment ki a testből a lélek.

Az ily egyszerű kikötözés azonban csak a szegények szerencséje. A gazdagok ebben is raffináltabb izlésűek. A lámák ugyanis imádkoznak a hulla mellett, míg a madarak — mint nálunk disznóperzseléskor — a körülfekvő fákon össze nem seregelenek. Ekkor a jelenlévők késeikkel darabokat metélnék a halottból s a főlámák azokat a madaraknak vetik, melyek falánk károgással kapják el zsákmányukat. A csontokat aztán összetörik s pörkölt árpaliszttal összegyúrva, gombócokban a madaraknak dobják. Ezután nyomban következik a halotti tor, csak úgy, azon mosdatlan kézzel. A leghumánusabb mód még a halottak elhamvasztása. Ferencz Ferdinánd trónörökös a világ körüli utazásáról irt könyvében leír egy ily jelenetet, melynek Bombayban volt tanúja. „Már hazafelé készültünk (egy körsétáról,) mikor útközben énekszót és czintányérütést hallottunk. Gyászmenet kanyarodott egy halottégetésre szánt udvarba. Elöl az énekesek és muzsikuskok, azután két bambuszveszszón 4 férfi (páriák) a szalagokkal övezett holttestet vitte, végül a rokonok következtek, de a részvét vagy fájdalom legcsekélyebb jele sem látszott rajtuk.

(Folyt. köv.)

BELFÖLD.

Birda a m.-berényi segédet Soltész Gyulát választotta meg lelkésznek.

Uj-Pazuán Wagner Adolf újvidéki s. lelkészt választották meg lelkésznek.

Dunántúli protestáns lap. Kolozsváron szegény és nagy családú prot. asszonyokat segítenek pápista pénzzel, oly kikötéssel, hogy gyermekeiket már most pápistáknak neveljék, a mint pedig a törvény értelmében megváltoztathatják vallásukat, forma szerint is áttérnek a róm. kath. vallásra. Az anya is követi őket. Ilyen esetek bizonyára nemcsak Kolozsváron fordulnak elő.

Pápán is tudunk esetet, midőn ev. ref. cseléd, aki róm. kath. családnál szolgálát, elhagyta hitét. Azt hisszük, ott sem a meggyőződés, hanem a szent pénz dolgozott. Vigyázzunk!

A német császár a magyar evangélikusoknak. II. Vilmos német császár palesztinai útjában tudvalevőleg Zelenka Pál ev. püspök is részt vett, mint a magyarországi evangélikusok képviselője. A német császár szentföldi utazásának emlékére mindazoknak az uralkodóknak és szabad városoknak, a kik a jeruzsálemi Megváltó-templom beszentelésén képviseltették magukat, elküldötte a beszentelési okmány egy-egy mását. A nem evangélikus uralkodókkal bíró országokban pedig azok az evangélikus püspökök kapták meg e másolatot, a kik a beszentelésen részt vettek. Így kapta meg márczius 11-én Zelenka Pál püspök is a bécsi német nagykövetségtől Eulenburg gróf nagykövet levelét és a berlini evangélikus főtanács átirata kíséretében a pompás mivű másolatot. Ezt a remek ajándékot mutatta be Zelenka püspök az ág. h. ev. főgymnáziumban a Tabitha javára rendezett felolvasó estély közönségének, a mely a budapesti evangélikusok legjavát foglalta magában. Az okmány nagy folió alakú, arany kapcsos, barna, kemény, préselt bőrborítékban van. A boríték első és hátulsó lapját pikkelyes mezőben álló kereszt disziti, a melyet német-renaissance keret vesz körül. A renaissance-betűs okmányt Doeppler festő-tanár tervezte. Az első lapot majdnem teljesen elfoglaló inicziale fölül közepén egy medaillonban a Megváltó képét, oldalt a Megváltó templomot és annak oltárát tünteti fel. Alul a német császár monogrammjá: W. II. J. R. van a császári korona alatt. Az egész lap német-renaissance stílusban van tartva. Az okmányon alul a német császár és Augustza Viktória császárné sajátkezű aláírása látható. Az okmányhoz van mellékelve az arasznyi átmérőjű pecsét mása is, a Hohenzollern-család czimerével. Az okmányon kívül a német császár megküldte Zelenka püspöknek a jeruzsálemi út emlékére készült bronz-plaquetet is, a mely első oldalán a császár arczképét, hátulsó részében pedig a Megváltó-templomot tünteti fel művészi kivitelben.

A pozsonyi theol. akadémia hallgató-ságának márczius 15 iki ünnepélye. A kegyeletes szokáshoz hiven kettős ünnepélylyel ülte meg a theol. akad. hallgató-sága ez idén is márczius 15-ének évfordulóját. Délelőtti 9 órakor vonultak ki testületileg az evang. temetőbe, hol a nemzeti ügy két martirjának emlékét ünnepelték. Az egyik sirnál, báró Jeszenák János sirjánál Jahn Jakab theológus tartott lendületes beszédet, onnét Rázgha Pál volt ev. lelkész hantjához mentek, holott is Chugyik Pál theológus méltatta annak halhatatlan érdemeit. Mindkét sirra az ifjúság szép babérkoszorút helyezett. Délután 3

órákor tartották emlékünnepejüket, melyen úgy, mint délelőtt számos és előkelő közönség jelent meg. Az ünnepély sorrendje a következő volt: I. „Szózat.“ Éneklí az akadémiái énekkar. — II. „Elnöki megnyitó.“ Tartja Hörk József tanár olvasóköri elnök. — III. „Ünnepi beszéd.“ Mondja Timko György theologus. — IV. „Talpra magyar.“ Költemény Petöfi S.-tól, szavalja Kiss Béla theologus. — V. „Hunyady induló.“ Éneklí a theol. akadémiái énekkar zongora kísérettel. — VI. „Petöfi életéből.“ Irta s felolvassa Jancsus-kó László Gusztáv theologus. — VII. „A nemzethez.“ Költemény, írta Petöfi Sándor, szavalja Hamrák Béla theologus. — VIII. „Hymnusz.“ Éneklí az akadémiái énekkar. — Mindkét ünnepély fényesen sikerült s az ifjúság rajongó lelkesedéséről, önzetlen hazaszeretetétől tanúskodik.

Az országgyűlési szabadelvű párt értekezletén Tisza Kálmán kérte a minisztert, hogy ha csak egyáltalán nem ütközik lehetetlenségbe, minél előbb, ha lehet, még az idén, egészítse ki hatszáz forintig a nem katolikus lelkészek illetményeit. Wlassics miniszter azt válaszolja, hogy mihelyt az összeírások mind beérkeznek s a szükséglet egészen át lesz tekinthető, a törvény végrehajtásában úgy szándékozik eljárni, hogy minél nagyobb összeggel, ha lehetséges lesz, hatszáz forintig kezdjék meg még az idén a kiegészítést.

A fakó-vezekényi egyház a Lévára költözött Frecska István helyére Mihalovics Rezső jólsva-taploczai tanítót választotta meg.

KÜLFÖLD.

A német prot. egyházak Amerikában, mint a német-amerikai „Zeitschrift für Theologie und Kirche“ nyomán a „Chronik der christl. Welt“ 9. számában olvasom, a németországi prot. egyház és theologia befolyása alatt állanak. Amerika művelődéstörténete meg nem írható a kis német amerikai prot. gyülekezetek vallásos kultúrális munkásságának kellő méltatása nélkül. Szellemi és anyagi tekintetben egyaránt kitűnnek azok a többi népek és vallásfelekezetek között. A németek Amerikában a stabilis conservatív elemet képviselik az egyházban a sok divergáló szektával szemben. A Krisztusban vetett hitnek közöségi jellegét is legjobban ők viselik. „Hogy csak egy egyházban volna az igazság s a történeti jogfolytonosság, a többiek ellenben csak „szekták“ volnának, Amerikában a pápisták kivételével senki sem hiszi, sőt azt tartják, hogy mindnyájan az evangélium talaján állva a Krisztus testének tagjai.“ Minden egyháznak meg van a maga különös feladata és létjogosultsága.

Nem kizárólag a saját egyházunk iránti loyálisban, hanem egyúttal a testvérek iránti liberalitásban rejlik a német amerikai prot. keresztyének feladata. Majd azt fejtegeti az idézett lap, hogy mi léssen a német egyházak jövője Amerikában? Úgy találja, hogy az amerikanizálás processusa elől az egyházak sem térhetnek ki. Német egyházak angolokká lettek, angol irodalomból élnek és angol istentiszteletet tartanak, s az rendkívül megnehezíti a német prot. lelkész egyházépítő munkásságát Amerikában. A materialismus és az istentelenség terjedésével szemben különösen a németység van hivatva Krisztus vallásának terjesztésére és ápolására. Végül a német amerikai protestantismus statisztikáját így állítja össze: a baptistáknak van 22,080 egyháztagnak s 239 gyülekezetük, a testvéregyháznak 17,736 és 86, a kongregationális egyháznak 5500 és 140, a német ev. prot. egyháznak 36,156 és 52, az ev. luth. egyháznak 1.600,000 és 11,000, a mennonitáknak 42,000 tagjuk, a methodistáknak 88,000 és 1062, a presbyterianusoknak 13,004 és 153; a reformátusoknak 57,176 és 401. a Krisztusban egyesült testvéreknek 242,002 és 4234 egyháztagnak, illetve gyülekezetük. Kisebb számmal vannak még képviselve az egyes. ev. egyházak (59,190 egyháztaggal,) az inspirálisták, a haunonisták, a separatisták és a keiliánusok. A felekezetekből tehát kijutott Amerika protestantismusának bőségesen.

A duchoborzok orosz szektája a quackerek által támogatva a múlt év őszén kivándorolt Amerikába. Közel 10 ezer hive hagyta el Oroszországot és Cypert és Kanada tartományába vándorolt. Az angol és az amerikai quackereken kívül Tolstoi gróf és az orosz anyaczárné mozdította elő a kivándorlást. A duchoborzok iránti bánásmód üzte el őket Oroszországból. Kegyetlen csáfolat és eljárás az orosz czár békepolitikájára! Pedig szorgalmas és becsületes embereknek ismerik hiveiket. Új hazájukban jobb megélhetést és nagyobb vallási szabadságot remélnek. Mi is részvételt kísérvük e komoly vallásos erkölcsi mozgalom hiveit az új világban.

Zsidó diakonisszarendet alakítottak Jeruzsálemben. Zsidó nők és leányok szövetkeztek a betegek ápolására, s különösen az ifjúság ápolására és nevelésére. Munkásságuk tere egyelőre csak Palestina; később az egész zsidóságra terjesztik ki gondoskodásukat. A nővérek a zsidó törvény szoros megtartására s minden nép vagy hitvallás szegényeinek és szerencsétleneinek ápolására kötelezik magukat. Ismertető jelük Dávid csillaga 6 sugarával és Sion igéje zsidó betűkkel megjelölve. Így írja ezt a „Christian World“ után a „Christliche Welt“ egyik legújabb számában, bizonságául annak, hogy ez az áldásos prot. intézmény a zsidóság körében is kezd hódítani.

Spanyolországban nem kevesebb, mint 94 ezer papja és 21 ezer semináriuma van. Szerzetes van 68 ezer, apácza 32 ezer. A szerzetesek Spanyolország veszedelmére politikáyal is foglalkoznak. Legalább Blancó a philippinek korábbi kormányzója azt írta róluk, hogy legnagyobb részük okozói a spanyol uralom hanyatlásának. A kapucinusok rendjének főnöke a spanyol-amerikai háború kitörése alkalmából szerzeteseinek azt írta: A kitört háború nemcsak fajok, hanem igazság háborúja a hódítás igazságtalansága ellen. Mi több: vallásháború ez az egész vonalon. A protestantizmus támad föl benne a kath. egyház és a golgotái kereszt ellen. A protestantizmusnak Amerikában való hódítása e háború főcélja. A prot. népek úgy Európában mint Amerikában a román népek és a kath. valás megsemmisítésére törekednek. E deklamációkra csak az lehet a megjegyzésünk, hogy nem a protestantizmus és a katolicizmus, hanem inkább a műveltség és tudatlanság közötti háborúról van itt szó. Az 1897 december havi statisztika szerint ugyanis Spanyolország 17½ millió lakosa közül 12 millió írni és olvasni nem tud, mi p. o. Amerikában az illiteránusok száma csak a lakosság 1/10-ed részét teszi. A klerus reunálta a spanyol nevelést s ezzel tönkre tette egész Spanyolországot, mely valóban saját katolicizmusa miatt fog elpusztulni. Ez a spanyol statisztikának az amerikai háború által is beigazolt szomorú statisztikája!

Németországban a kivándorlás ügye — mint Luthardt lapjában olvasom — a múlt évben szomorú statisztikát mutat. Brémán át ugyanis ment 60,486 személy (8826 német és 51,660 külföldi,) és pedig 35 ezer férfi, 25 ezer nő nemhez tartozik. A Brémán át ment német kivándorlók közül 963 a földmivelők, 1346 az ipar, 1546 a kereskedelem, 856 a munkások osztályához tartozik, míg más iparágak 558, a foglalkozás nélküliek közül 3569 volt képviselve. Hamburgon át kivándorolt 39,882 személy (8170 német és 31,712 külföldi,) kik közül 23 ezer a férfit és 16 ezer a női nemhez tartozik. Stettinen át kivándorolt 610 személy, kik közül a legtöbben a földmivelő osztályhoz tartoznak. A szomorú csak az, hogy a Hamburgon át kivándoroltak között a legnagyobb számmal a felső magyarországi tótok szerepelnek, s az egykoron beözönlött amerikai pénz megint csak visszavándorol Amerikába.

A sajtó Németországban roppant nagy emelkedést mutat. A legújabb statisztikai adatok szerint volt Németországban 1823 : 474, 1763 : 2763, 1873 : 5579, 1883 : 8529, 1893 : 10,496, és 1898 : 12,104 lapja. Az újságok száma tehát a németbirodalomban 1871 : 2751-ről 1897 : 5713-ra emelkedett. Bizonyára e számok magasfokú kulturális haladásáról tanuskodnak. Az is a protestantizmusnak a pápisták által

elhódított egyik nagy vívmánya, s az írás olvasás mesterségének tiszteletreméltó műve.

A római index hatalmas igen nagy a római kath. irodalomban. Így a minap, mint a „Christliche Welt“ szerint a pápás „Osservatore romano“ jelenti Schell, a würzburgi liberális kath. theol. professor művei kerültek „a tiltott könyvek jegyzékébe.“ Az index ugyanis tiltott könyveknek mondja: „Kath. dogmatika.“ „a keresztyenség isteni igazsága,“ „a katolicizmus mint a haladás principiuma,“ s „az új idő és a régi hit,“ műveit. A „Germánia,“ a német pápásoknak ez a „Magyar állama“ minden megjegyzés nélkül közli ezt a modern eszmevilágot sértő és bántó hirt. Pedig hát a korszellemet és az idők kerekeit még sem lehet visszafelé fordítani, még ha Rómában tollják is azokat. Ugyan mi volna a világból, ha az „Index“ receptje szerint ki lehetne küszöbölni az általa letiltott műveket. Az emberiség művelődésének egyik legnagyobb fejezetét kellene törölnünk. Szerencse, hogy ez az Index sem nem árt, sem nem használ. A középkori inderdictumok példájára az is a középkori lomtárba kerül.

Döllingerről, e század legnagyobb kath. teológusáról mintha megfejtkeztek volna a kath. világban. Pedig február 28. mult el 100 éve annak, hogy Bamberg városában született. A kath. tudományosság fejedelme, ki Bellarminnal és Möhllerrel együtt a legfényesebb csillaga a kath. tudományosság égének. Arról ertesülünk, hogy barátja Friedrich kezdeményezésére a müncheni ókatholikusok valami maradandóbb emlékének létesítésén fáradoznak.

A szabad egyházi socialis értekezlet április hó 11. és 12. napján tartja Berlinben ez idei 4ik évi közgyűlését. Ez alkalommal következő kérdések kerülnek tárgyalás alá: Az egyházi socialis értekezlet hatása az egyházi organumokra Stöcker udvari lelkésztől; Az iparmozgalom keresztyén alapon tekintve Dunccker főegyházi tanácsostól; A népuniversállexicon ügyéről Dannert főtanítótól; A nő kérdése Nathusius tanártól és Stöcker lelkésztől; A keresztyén remény kérdéséről (örök élet, visszatérés, világitélet) Pirscher, Lepsius és Burckhardt lelkésztől. Wichern szólja a népegyházban Mahling lelkésztől; A közösségi élet ápolása az egyesre s a gyülekezetre való jelentőségében Bochteck és Krieg tanároktól. Krisztus és a gazdagság Weber lienciátustól; Pál és a nők kérdése Werner lelkésztől; Luther és a parasztlázadás Stöcker lelkésztől és Wichern és a forradalom Wahl lelkésztől. Bizonyára gazdag program, a melyből sokat tanulhatunk. Van a németeknél gazdag egyházas és tudományos élet, mely nekünk maig is, és nekünk különösen példánykéül szolgálhat.

Martensen, a nagyhirű seelandi dán püspök, az ethika egyik legújabb illustris művelője hagyatékából Jézus Krisztus szenvedése történetéről 12 beszéd maradt fenn, a melyek Berlinben, Reichard könyvkiadó hivatalában napvilágot láttak és lelkésztársainknak a bőjti időszakra a legmelegebben ajánlhatók. A beszédek, a melyek immár 2-ik kiadást értek, következő címeket viselnek: Gethsemane, az egyedüllet, az Úr és Péter, Kajaphás, Judás, Iskárióth, Heródes és Pilátus, Krisztus és Barabbás, Pontius Pilátus, a megütközés, az ellenségek egyesülése, a golgothai út és az életige a keresztfán. Bibliásabb, szövegszerűbb és alkalmasabb beszédeket alig ismerünk a homiletika legújabb irodalmában.

Az egyház kormányzásáról cikkezett a minap hosszasan Stöcker kiérdemült udvari lelkész és ismert keresztyén sociális agitátor az általa szerkesztett „Deutsch Evang. K. Ztg“ hasábjain. Fájlalja a protestantismus terén a kormányzati kérdésekben való nagy tájékozatlanságot, a minek csak keserű következményei lehetnek a közegyház java tekintetében. Az evangelizáció mozgalma (és ebben igaza van) mindinkább eltekint az organisált egyháztól, s az egyház „in rührender Selbstlosigkeit“ tévelyeg minden czél nélkül. Nincs czélunk s nem ismerjük az eszközöket a czélok megvalósítása tekintetében. Ez a tájékozatlanság tette vezető hatalommá a katholicismust az általános és a sociális politika terén egyaránt. Ma úgy áll a dolog, mintha a kath. egyház világszerűségéhez tartoznék „Einflussen üben,“ s a protestantismus szolgálai alakjához „keinen Einfluss zu erstreben.“ Benn vagyunk nyakig a cásarpapismusban, hirdeti az egykori udvari lelkész. Az állami egyház csaknem egyházi állammá lett Németországban. A zsinati szervezet ásta meg az egyházi szabadság sirját. Hitvallásellenes professorok, superintendensek és főegyházi tanácsosok dirigálják ma minden ellentmondás nélkül az egyházat. Stöckerrel is úgy vagyunk, mint nagy ellenfelével Beyschlaggal, az én szeretett mesteremmel, hogy írásaiban csak úgy hemzseg a sok hamis dolog az igaz gondolat-elemek mellett. Míg udvari prédikátor volt, nem igen védelmezte az egyház szabadságát a „cásarpapismussal“ szemben.

A „Chronik der christl. Welt“ is foglalkozik az osztrák antihath. mozgalommal. A protestantismus és az ókatholicismus ügye kezd hódítani az osztrák tartományokban. Luther hősie hitegyénisége és világra szolló viaskodása lép előtérbe mindenfelé a politikailag teljesen összekuszált Ausztriában, s az áttérések tömegebb alakban is napirenden vannak. A bécsi áttérések a vidékre is elhatottak. A Gusztáv Adolf egyesület s az „Evang. Bund“ rokonszenve és

támogatása kíséri az osztrák reform mozgalmakat. Meyer zwichkáu superitendens és Kasse lipcei tanár és képviselő lelkesen támogatja a reform mozgalmat. Sajnos, hogy az anyagi eszközök elégtelensége mellett a lelki vezetőkben is nagy a hiány. A német irodalom tartomány egyházaiból várna theologusokat. A legújabb osztrák kath. reform mozgalom mindenfelé nagy rést üt a pápaság tekintélyén. A pápas osztrák politika itt is megérlette a maga gyümölcseit.

Eperjes.

Dr. Szlávik Mátyás.

IRODALOM.

Luther 95 tétele. Fordította s Schultze O. után magyarázattal ellátta Paulik János főv. ev. vallásanár. 5 képpel. Ára 10 kr. Budapest, Kókai Lajos bizománya. A Luther-társaság XXXII. kiadványa.

Külmissió. Evangelikus hittérítési folyóirat. Megjelenik minden negyedévben egyszer. Felelős szerkesztő és kiadó Scholtz Ödön evang. lelkész Ágfalván (Sopronmegye.) Előfizetési ár egész évre 1 korona. A pártolást megérdemli az ügy is, a folyóirat is.

A „Kneipp Újság“ második száma még az első számnál is dúsabb és érdekesebb tartalommal jelent meg és pedig ezúttal már képekkel illusztrálva. Az idegesség, idegyengesség és az álmatlanság gyógyításáról szóló cikkek megérdemlik, hogy azokat mindenki elolvassa. Az Országos Magyar Kneipp-Egyesület kiváló szolgálatot tett a közegészségügynek azáltal, hogy ezt a kitűnően szerkesztett lapot megindította. A közönség pedig jól teszi, ha azt járattja, mert abból igen sok hasznos dolgot tanulhat. Előfizetési ára negyedévre 1 forint. Megrendelhető a „Kneipp Újság“ Budnpesten X., Füzér-utca 19. szám alatt.

Magyar Allam. „Adjanak szabadságot az egyháznak s a ki beéri az egyházi házassággal, azt ne kényszerítsék állami kötésre, a kinek elég jó az egyházi bíraskodás, azt ne vigyék az állami házassági jg alá, ez a legkevesebb a mit kívánhatunk. S ha még ezt sem engedik meg, akkor füstöljék fel az egész alkotmányosságukat, melynek szabadsága voltaképen lelkiismereti kényszerítést jelent.“ — (Az „egyház“ nemcsak a r. kath. egyház ám, hanem a többiek is. A javasolt egyházi joggal csak egygyel több lenne a Magyarországon érvényes jogok száma, s csak arra szolgálna, hogy a kath. papság a maga hatalmát kiterjessze és megerősítse. Legjellemzőbb a nyilatkozatban az a fitymálás, amivel kifejezi a lap a maga igazi szándékát: „füstöljék fel az egész alkotmányosságukat,“ ha azt nem engedi meg, a mi a r. kath. papságnak érdeke. Az ő szemében

semmit sem ér az alkotmányosság, neki nem alkotmányossága, hanem az ő érdekét szolgálja! Lám ilyen az alkotmányos és hazafias érzése!

Kérelem.

Utalványt mellékelek azoknak, kiknek előfizetése lejárt, vagy hátralékban vannak; tisztelettel kérem, sziveskedjenek az előfizetési díjat késedelem nélkül megküldeni, mert nekem is folytonosan sok kiadásom van a lapra. Sapienti sat.

VERES JÓZSEF.

ÜZENETEK.

S. L. Az érdekes cikk nyomában követi a mostanit. Szives közbenjárásodat köszönöm. Mutatványszámot küldök. Hinnéd-e, hogy lelkészársaink még azt a fáradságot is sajnálják, hogy megírják saját vidékükéről azoknak nevét, akik netán előfizetők lennének?! Hát még mennyire vagyunk attól, hogy buzgón gyűjtenék maguk is az olvasókat! A Magyar Néplap (r. kath.) minden számában folytatólag közli azon előfizetőinek nevét (egyszerű iparosok és parasztok), akik maguk mellé új előfizetőket gyűjtöttek. S milyen nagy szám tesz bizonyosságot ezeknek ügyszeretéről! Nálunk dermesztő közöny még a lelkészeknél is, hogyne volna hát közöny a népnél!?

— **S. K.** A szives megemlékezést köszönöm. A serény munkához sikert kívánok! A boldogult S. Zs. igazán buzgó ember volt, — nemcsak beszédben, hanem még az adakozásban is, nem úgy, mint némely vezetőnk, aki vállainkon magasra emelkedik, de csak buzdit az alapítványok tételére, maga azonban nem ad.

Pályázat.

A hegyaljai ág. hitv. ev. egyházmegye kötelékébe tartozó **sajó-arnóti** egyház (Borsodmegye.)

lelkészi állomására

pályázat hirdettetik. — **Teendők:** Az összes lelkészi cselekményeknek magyar nyelven elvégzése. — **Javadalom:** Közvetlen a község közelében 29 kat. hold 1500 ööl szántó föld egy tagban, melynek adóját az egyház fizeti; 6 drb marhára szóló legelő a községben; évente átlag 40 köböl rozs a hivektől; — a szokásos stóla és offertóriumok. To-

vábbi intézkedésig az őszi és tavaszi vetés alá eső meghatározott földterületet az egyháztalok művelik, arról a termést learatják, behordják; — úgyszintén egy meghatározott területről, az esetleg termelt mesterséges takarmányt egyszer lekaszálják és behordják. A 3 szobából álló lakáshoz melléképületek és 2 kert tartoznak. A pályázni kívánók kellően felszerelt kérvényeiket **f. évi április hó 15-ig** alólírott főespereshez küldjék be, megjegyezve, hogy rendes lelkészekről csakis írásbeli jelentkezés kívántatik.

Ózdon, 1899. márczius hó 12.

Túróczi Pál
főesperes.

10. 3—2.

Pályázat.

A kis-hartai ág. hitv. ev. egyházközségben elhalálozás következtében megüresedett egyik

kántortanítói állásra

ezennel pályázat hirdettetik. — **Kötelessége:** egy egyes, vagy esetleg egy kettős osztályt és megbiztatás esetén az ismétlő, — illetőleg a gazdasági ismétlő iskolát vezetni, az összes kántori teendőket a másik kántorral hetenként fölváltva elvégezni. — A **javadalomra** vonatkozólag megjegyezttetik, hogy a tisztán tanítói jövedelmek (az egész javadalom körülbelül $\frac{3}{4}$ része a nyugdíjigény megállapítása céljából 1893. október 11-én hivatalosan 645 frt 40 krra becsültettek föl. Ezen kántortanítói állásra csak oly ág. hitv. ev. okleveles tanítók pályázhatnak, kik a magyar és német nyelvet tökéletesen birják s a kántori teendőkből is eléggé jártasak. Az egyházközség által kijelölteknek a később megállapítandó napokon énekpróba végett személyesen kell megjelenniök. A szabályszerűen fölszerelt pályázati kérvények **f. évi márczius hó 31-ig** alólírotthoz küldendők.

Kis-Harta (Pestm., posta hely),
1899. február 23.

3—3.

Gallé István
ág. hitv. ev. lelkész, iskolaszéki elnök.